

HERKOMST VAN DE DOUGLAS IN NEDERLAND

[232.12 : 902 Pseudotsuga (492)]

door

JOSINA J. HACKE-OUDEMANS en Th. C. OUDEMANS

In 1951 verscheen het proefschrift van B. Veen over „Herkomsten-onderzoek van de douglas in Nederland”. In de inleiding wordt de herkomst van de douglas beschreven, die in het kort hierop neerkomt :

In 1792 werd de douglas ontdekt door A. Menzies op Vancouver Island. In 1827 bracht David Douglas zaad uit de staat Washington naar Schotland. In 1834 zijn uit dit zaad gewonnen douglas uitgeplant op Lyedoch Old Pleasure Grounds te Scone bij Perth, toebehorend aan de Earl of Mansfield. Volgens Veen stammen de oudste exemplaren douglas op het vaste land van Europa van deze zaailingen af. In 1860 wordt de douglas in Denemarken ingevoerd. Aanplant in bossen dateert daar van 1866. In Duitsland werd omtreeks 1870 douglas in bosverband aangeplant. In Nederland zijn de oudste exemplaren waarschijnlijk in 1857 op het Loo geplant.

Deze gegevens kunnen nu worden aangevuld uit de oudere literatuur.

In 1848 kocht onze grootvader Mr J. H. Schober heidegrond aan in de Gemeente Putten, om deze te ontginnen. Het was zijn doel om proeven te nemen met coniferen, geschikt om in ons klimaat beter hout op te leveren in kortere tijd dan de groveden. Hij noemde zijn ontginning Schovenhorst.

In 1868, dus 20 jaar later, gaf hij reeds een catalogus uit, waarin hij, behalve vruchtbomen, plantsoen, heesters en bloemhout, ook coniferen aanbiedt en wel in een sortiment van 184 soorten en variëteiten, per stuk, per 100 ex., zelfs per 1000 ex. De douglas, blijkbaar nog zeldzaam, wordt naar gelang van de grootte à f 12 tot f 20 per stuk aangeboden. Schober was toen waarschijnlijk nog niet op de hoogte van hierna te behandelen gedane waarnemingen in Schotland, zijn catalogus beoogde geen wetenschappelijk, maar een economisch doel. Ontginnen is een kostbare zaak en daarom trachtte hij inkomsten te verkrijgen.

Maar wat waren nu die waarnemingen in Schotland? In 1862 is daar een rapport verschenen, uitgebracht door Robert Hutchison of Carlowrie, opgenomen in de „Transactions of the Highland and Agricultural Society of Scotland”, July 1863—March 1865, blz. 187—209. In dit met de gouden medaille bekroonde rapport worden de resultaten beschreven van de waarnemingen na 30 jaren coniferenteelt in Schotland (waarschijnlijk betreft het de zaailingen, afkomstig van het zaad door David Douglas ingevoerd).

Het spreekt vanzelf, dat het voor de historie belangrijk zou zijn over het rapport te beschikken. Onze nasproingen en aanvragen in Schotland hadden geen succes. Dr L. Brummel, Bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, was zo bereidwillig de opsporing voort te zetten. Via een persoonlijke relatie bij het Brits Museum te Londen kon

Dr Brummel een copie van het gezochte artikel doen vervaardigen. Dit zij met dankbaarheid vermeld.

Hutchison noemt in zijn rapport liefst 65 plaatsen in Schotland, die hij heeft bezocht, waar coniferen zijn uitgeplant. Op 50 plaatsen trof hij de douglas aan. De volgende waarnemingen over de douglas zijn op bijgevoegde staat overgenomen. De nummers komen overeen met die van de lijst der standplaatsen (landgoederen), die op de tweede staat zijn opgenomen. Op deze laatste is tussen haakjes telkens vermeld de hoogteligging in „feet”.

Bovendien bevat het rapport vele gegevens, door de opmerkelijke schrijver verzameld, o.a. over een pinetum te Durrus in Kincardineshire. Hutchison besteedde vooral veel aandacht aan de winterhardheid. De winter van 1860/1861 was buitengewoon streng.¹⁾

Hadden nu ook nog anderen in Nederland belangstelling voor de douglas? Mr A. P. van Schilfgaarde, de Rijksarchivaris in Gelderland maakte ons er opmerkzaam op, dat er in het archief van het Huis Bergh te 's-Heerenberg een brief berust, handelend over douglaszaad, door de Nederlandse Regering in 1867 betrokken uit Brits Columbia. De heer J. H. A. van Heek was zo welwillend een copie van de brief af te staan. Deze luidde als volgt:

„'s-Gravenhage, den 20e April 1867.

Door den Heer Eduard Hamp te Victoria (Britsch Columbia) is aan de Nederlandsche Regeering toegezonden eenig zaad van de abies Douglasii afkomstig van boomen, die meer dan 300 voet hoog zijn en 9 voet in middellijn hebben.

De Heer Dr W. C. H. Staring, door wiens tusschenkomst met dat zaad op duingronden onder Schoorl en Scheveningen proeven zullen worden genomen, heeft mij voorgesteld om ook een gedeelte aan goede houttelers toe te vertrouwen, ten einde van hun kant insgelijks daarmede eene proef te kunnen doen nemen.

Ik heb uit dien hoofde de eer UwEd. eenig zaad van de bedoelde spar, hiernevens te doen toekomen met beleefd verzoek van de bedoelde spar, hiernevens te doen toekomen met beleefd verzoek te zijner tijd den uitslag der genomen proef mede te deelen.

Den Heer Rentmeester
van den Vorst van
Hohenzollern Sigmaringen
te
's-Heerenberg.

De Minister van Financiën
Namens den Minister
De Secretaris-Generaal
w.g. Hoijtema”

De heer van Heek tekende hierbij aan:

„Ik ben nog niet te weten gekomen of de uitzaaiing hier (houtvesterij Montferland) ooit succes gehad heeft, want Douglasbomen van zodanige ouderdom komen hier niet voor en zijn er sinds mensenheugenis ook niet geweest. Onze oudste nog levende Douglasbeplantingen dateren van 1912, doch zijn in 1945 helaas door de Duitsers grotendeels geveld voor de bouw van bruggen en bunkers.

¹⁾ Een afschrift van het gehele rapport is te raadplegen bij de redactie van het Nederlandsch Boschbouw Tijdschrift.

Staat 1, samengesteld uit Rapport Hutchison

Nr	Age in Years	Height in Feet	Soil	Subsoil	Exposure	Present condition, & c
1	10	6	Light loam	Gravel	Open	Healthy
3	10 to 12	14 to 15	Gravelly	Gravelly till	North-east	Very thriving and ornamental
4	10	18	Light garden loam	White till	Sheltered	Very thriving, and a rapid grower
6	24	41	Sandy loam	Dry sandy or gravelly	S. and E.	Very thriving
7	15	19	Light loam	Sandy gravel	East	Healthy
8	3	2	Sandy	Till	Western	Very healthy
9	18	9	2 feet loam	Trap rock	South	Unhealthy
11	12	10	Good loam	Strong clay	Open	Not yet recovered from injury by frost of 1860
14	3	2	Turfy loam	Cold till	Sheltered	Good
15	Not known	15	Loam	Gravel	South	Vigorous
16	25	36	Light loam	Gravel	East	Healthy
17	2	1	Strong clayey soil	Red clay	South	Healthy
18	18	30	Strong loam	Clay and loam	Sheltered	Very robust
19	7	5	Stiff loam	Clay	North	Healthy
20	5	4½	Heavy loam	Gravel	East	Very hardy
22	8	6	Light loam	Tilly	Shaded by trees	Healthy
23	35	55	Light loam	Gravel	North	Healthy
24	various ages, from 3 to 7 years.	8½	Garden soil	Clay	Northerly	Very healthy
26	3	2½	Loamy	Clayey	Sheltered	Healthy
27	5	4	Sandy loam	Clay	S.W.	Nearly dead
28	5	3	Sandy	Clay and sand	Sheltered	Healthy
29	10	10	Deep loam	Sand	South	Moderately healthy
30	15	12	Light loam	Gravel	South	Luxuriant
31	24	54	Sandy loam	Gravelly	N. and S.	Vigorous
32	22	31	Loam	Rock	S.W.	Healthy
33	12	8	Prepared	Clay	South	Quite hardy
34	8	6	Loam and gravel	Sandy clay	South	Luxuriant
35	10	6	Gravelly	Gravel	Open	Very sickly
36	12	18	Deep loam	Stony & gravel	South	Healthy
38	30	33	Light	Sandy clay	S.E.	Quite hardy
39	8	8	Clay	Stiff clay	South	Doing very well
40	19	33	Gravelly loam	Stiff clay	Southern	Healthy
42	25	30	Sandy loam	Clay with oxide	South	Very luxuriant
43	23	58	Light loam	Pure gravel	South	Exceedingly healthy
44	20	23	Black loam	Clay & gravel	South	Very healthy
45	14	13	Sandy loam	Sand	N.E.	Very healthy
46	4	5	Light sandy	Sand and clay	S. & E.	Very healthy
47	All planted here within 20 years.	50	Light	Gravelly and sandy	Open	Most healthy
50	4 to 14	6 to 20	Heavy loam	Clay and till	Sheltered but open.	Very healthy
52	29	42	Boggy moor	Stony clay	South	Vigorous
53	9	13	Brown loam	Rock	N.E.	Very healthy
55	6	6	Medium loam	Dry	West	Very flourishing
56	12	25	Medium	Tilly clay	North	Very flourishing
57	22	50	Light loam	Loose gravelly clay	North	Fast growing
58	14	16	Loamy good clay	Clay	S.E.	Very vigorous
59	8	5	Light	Gravel	North	Healthy
60	35	44	Sandy loam	Sand	Level	Very healthy
61	5	1½	Dark loam	Gravel	Sheltered	Very healthy
64	All planted since 1844.	2½	Stiff	Clay	South	Thriving and healthy
65	12	4	Peat & loam	Clay	East	Healthy, and thriving very well

Staat 2. Plaatsen in Schotland, waar Hutchison douglas aantrof

- 1 Bughtrig, Berwickshire (220)
- 3 Drumpark, Parish of Irongray, Dumfriesshire and Kirkcudbrightshire (not ascertained)
- 4 Cairnismore, Parish of Minygaiff, Kirkcudbrightshire (200)
- 6 Terregles, Parish of Terregles, Kirkcudbrightshire (125)
- 7 Castle Kennedy, Parish of Inch, Wigtownshire (100)
- 8 Catrine House, Parish of Sorn, Ayrshire (400)
- 9 Greenock Cemetery, Parish of West Greenock, Renfrewshire (80 to 300)
- 11 Ferguslie House, Parish of Patsley, Renfrewshire (85)
- 14 Royal Botanic Gardens, Parish of Govan, Lanarkshire (280)
- 15 Darnhall, Parish of Eddlestone, Peebleshire (800)
- 16 Dalwick, Parish of Drumelzier, Peebleshire (650 to 900)
- 17 Rockville House, Morningside, Parish of St. Cuthbert's, Edinburgshire (400)
- 18 Riccarton, Parish of Currie, Edinburgshire (300 to 350)
- 19 Whitehill Gardens, Parish of Carrington, Mid-Lothian (not ascertained)
- 20 Carlowrie, Parish of Kirkliston, Linlithgowshire (92)
- 22 Dalmeny Park, Parish of Dalmeny, Linlithgowshire (80)
- 23 Hopetoun, Parish of Abercorn, Linlithgowshire (80)
- 24 Rockville, Parish of Linlithgow, Linlithgowshire (230 to 280)
- 26 Newliston, Parish of Kirkliston, Linlithgowshire (165)
- 27 Wallhouse, Parish of Torphichen, Linlithgowshire (620)
- 28 Dunmore, Parish of Airth, Stirlingshire (40)
- 29 Rosehall, Parish of Falkirk, Stirlingshire (30)
- 30 Alva House, Parish of Alva, Stirlingshire (300)
- 31 Rossdhu, Parish of Luss, Dumbartonshire (30)
- 32 Balloch Castle, Parish of Bonhill, Dumbartonshire (about 150)
- 33 Cambus Cottage, Parish of Alloa, Clackmannanshire (50)
- 34 Tillicoultry House, Parish of Dollar and Tillicoultry, Clackmannanshire (174)
- 35 Green, Parish of Kinross, Kinross-shire (300)
- 36 Fordell, Parish of Inverkeithing, Fifeshire (260)
- 38 Dysart Gardens, Parish of Dysart, Fifeshire (45)
- 39 Inzievar, Parish of Torryburn, Fifeshire (about 200)
- 40 Camerdown, Parish of Liff and Benvie, Forfarshire (290)
- 42 Keir, Parish of Lecropt, Perthshire (600)
- 43 Taymouth, Parish of Kenmore, Perthshire (370)
- 44 Fingask Castle, Parish of Kilspindie, Perthshire (150 to 250)
- 45 Pitfour, Parish of St Madoes, Perthshire (75)
- 46 St Madoes Manse, Parish of St Madoes, Perthshire (75)
- 47 Murthly Castle, Perthshire (about 150)
- 50 Megginch Castle, Parish of Errol, Perthshire (80 to 100)
- 52 Keillor, Parish of Fowlis-Wester, Perthshire (560)
- 53 Stonefield (Lochfineside), Parish of Knapdale, Argyleshire (30 to 200) and no more than 200 yards from the sea
- 55 Kilmory (Lochgilphead), Parish of Kilmichael Glassary, Argyleshire (100)
- 56 New Inveraw, Parish of Inishael, Argyleshire (not ascertained)
- 57 Durriss, Parish of Durriss, Kincardineshire (300)
- 58 Newton, Parish of Culsalmond, Aberdeenshire (about 350)
- 59 Balmoral Castle, Parish of Crathie, Aberdeenshire (870)
- 60 Ballindalloch, Parish of Inveraven, Morayshire and Banffshire (470)
- 61 Gordon Castle, Parish of Bellie, Morayshire (70)
- 64 Forss, Parish of Thurso, Caithness-shire (50 to 60)
- 65 Montford, Parish of Rothesay, Buteshire (10 to 100)

Het in 1867 te 's-Heerenberg ontvangen Douglaszaad is verdeeld over de houtvesterijen Montferland, Wisch en Sigmaringen. Wat er op Wisch en Sigmaringen van terecht gekomen is, is mij evenmin bekend. Toevallig ken ik een zeer zware douglasboom niet ver van Terborg, die mogelijk hiervan afkomstig is. Deze staat echter op een andere bezitting."

Wie stonden nu naar het oordeel van de Minister van Financiën, voorgelicht door Staring²⁾ in 1867 als goede houttelers bekend? Zou Schober daarbij zijn? Met bijzonder lofwaardige spoed en speurzin werd, op verzoek van de Rijksarchivaris in Gelderland, door de Rijksarchivaris 2e afd. van het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage de lijst van „goede houttelers” overgelegd met opgave van de gezonden hoeveelheid zaad. Hoe men in die tijd deze eerste officiële zending behandelde moge bovendien blijken. De inhoud van het bericht luidde:

„In 1867 zoudt Eduard Hamp te Victoria (Brits Columbia) zaad van de abies Douglasii of Douglasspar aan de Minister van Koloniën, welke het doorzond naar de afdeling Nationale Nijverheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Vandaar kwam het bij Domeinen terecht, welke dienst het op advies van Dr W. C. H. Staring te Lochem deed toekomen aan:

- 1) Jan Bas te Schoorl, lid van de gemeenteraad;
- 2) ... Korpenhoek, werkbaas op het Zwitsersche Huisje bij 's-Gravenhage;
- 3) Dr W. C. H. Staring. Deze zou het zaad gebruiken voor duinbeplanting;
- 4) De rentmeester van de vorst Carl Anton van Hohenzollern Sigmaringen te 's-Heerenberg;
- 5) Baron van Heeckeren, Huize Sonsbeek, Arnhem;
- 6) Dr Wellenbergh te Utrecht, directeur van de Rijks Veeartsenij-school. Deze zou het planten in de Meierij van 's-Hertogenbosch.
- 7) De directeur van de domeinen en registratie te 's-Gravenhage.

Uit de briefwisseling blijkt, dat de totale hoeveelheid zaad nog geen pond bedroeg.”³⁾

Aan Schovenhorst is niet gedacht.

In 1877 vond te Amsterdam een internationaal botanisch congres plaats. De resultaten zijn neergelegd in „Actes du Congrès international de botanistes, d'horticulteurs, de négociants et de fabricants de produits du règne végétal, tenu à Amsterdam en 1877”, uitgegeven bij A. W. Sijthoff, Leiden, in 1879. Schober had de volgende vragen schriftelijk bij het congres ingediend.

Welke resultaten heeft men verkregen aangaande het uitplanten van coniferen, sedert de laatste vijftig jaar ingevoerd?

²⁾ De geoloog-huishoudkundige Staring heeft zich ook met bosbouw bezig gehouden. Bekend zijn zijn proeven met duinbeplanting in de jaren 1863—1871.

Er bestond toen nog zo'n verwarring in de inzichten op dit gebied, dat hij er zelf over opmerkt:

„De een wil eerst bouwland maken en daarin eikenhout planten, de tweede denkt niet dan om berkenhout, der derde wil zilverdennen, een vierde droomt van Canadese populieren, een vijfde van zeedennen maar plant daarvoor in de plaats Pinus Pinaster; en zoo gaat 't voort, terwijl de weinigen die dennen planten, het zoo verkeerd aanleggen, dat deze mislukken. Men laat o.a. hier en daar dennenpoten uit Noord-Brabant per schip aanvoeren, betaalt die duur en moet zeer tevreden zijn, wanneer er één van de honderd aanslaat.”

Voor Staring kon slagen werden de proeven van staatswege stop gezet, geen cent mocht er meer aan ten koste worden gelegd. Thorbecke, die hem zelf de opdracht had gegeven, trok deze weer in.

³⁾ Algemeen Rijksarchief: Nr D. 59. Bericht op schrijven van 5 Maart 1954. Nr der stukken: Domeinen yf 851 exh. 6 Mei 1867 nr 91.

Welke coniferen zijn geschikt bevonden tot den aanleg van bosschen of beloven het te zijn?

Schober beantwoordde deze vragen zelf op het congres. Hij ving zijn betoog aan met er op te wijzen, dat zowel in Schotland als in Nederland proeven met coniferen zijn genomen. Hij wees op de waarnemingen van Hutchison of Carlowrie en deelde vervolgens naar aanleiding van dat rapport zijn bevindingen op Schovenhorst mede. Hij zegt, dat hij tussen 1848 en 1860 zaad uit Amerika betrok (helaas zonder opgave van de plaats van herkomst). Met 300 soorten en variëteiten coniferen werden proeven genomen, meestal zelf uit zaad gekweekt. Van het oudste op Schovenhorst aanwezige exemplaar douglas oogstte Schober reeds sedert jaren rijp zaad. In het jaar van het congres, 1877, zijn zijn zaailingen (tweede generatie) al ruim 3 m hoog. Tot slot bespreekt hij de resultaten van de proeven met een aantal soorten en variëteiten.

In het jaar na het congres, dus in 1878, geeft Schober een lijst uit van 184 op Schovenhorst goed groeiende coniferen en vermeldt daarin o.a.

Naam:	Omtrek in m Op 1 m boven de grond	Lengte in meters
<i>Abies grandia</i> Ldl.	0,60	6,65
<i>Larix europaea</i> DC.	0,88	14,60
<i>Larix japonica</i> Carr.	0,53	8,80
<i>L. leptolepis</i> Gord.		
<i>Tsuga Douglasii</i> Carr. 4)	0,96	13,25
<i>Wellingtonia gigantea</i> Ldl.	1,21	9,54

Het is waarschijnlijk, dat Schober geïnspireerd door de waarnemingen van Hutchison, zijn bevindingen op Schovenhorst op het congres te Amsterdam mededeelde en later in de genoemde lijst publiceerde. Als pionier en man van de daad had hij al zeer vroeg voorzien, dat de exotische coniferen van belang voor de Nederlandse bosbouw zouden kunnen zijn.

Welke conclusies en veronderstellingen mogen wij nu uit deze gegevens trekken?

Schober betrok op eigen gelegenheid tussen 1848 en 1860 coniferenzaad uit verschillende werelddelen. Hieronder was ook Douglaszaad uit N. Amerika.

In 1867 wordt er zaad uit Brits Columbia ingevoerd. Eventueel thans nog aanwezige exemplaren zouden met zorg opgespoord moeten worden, o.a. te Sigmaringen.

In 1877 heeft Schober douglaszaailingen van op Schovenhorst geogst zaad. Die tweede generatie kan dus niet van uit Schotland afkomstige moederbomen zijn.

De mooiste douglasopstand op Schovenhorst (Wilde Bos, vak 7 d van de bedrijfskaart) is niet afkomstig van zaad uit Columbia. Hij is geplant in 1870, d.w.z. dit perceel werd in 1852 76 duim diep gespit, waarna rogge werd verbouwd. In 1859 werd grovedennenzaad door de roggestoppels gezaaid. Onderbegroeiing van beuk, tamme kastanje en inlandse eik. In 1870 werd dit perceel doorgeplant met douglas, misschien afkomstig van op Schovenhorst gewonnen zaad (kleinere exemplaren van het zaaisel, dat in 1877 3 m

4) De douglas.

lang was?). De douglasopstand is nog steeds groeiende. De stammen zijn kaarsrecht; vele exemplaren hebben een bijzonder fijne schors. De gemiddelde lengte is 25 m, de omtrek, op 1,30 m van de grond, is 1,40 m en meer in 1948, (zie Gedenkboek Schovenhorst 1848—1948, bl. 177). Van enige nachtvorst- en/of stormschade heeft deze opstand nimmer te lijden gehad.

De missie, die in 1950 in opdracht van het Departement van Landbouw een studiereis naar Noord-Amerika heeft gemaakt ter bestudering van verschillende Amerikaanse houtsoorten, die in aanmerking zouden kunnen komen voor herbebossing en bebossing in Nederland, heeft Brits Columbia niet bezocht, zodat gegevens over douglasopstanden in dat land, niet zijn vermeld in het desbetreffende rapport van de Studiegroep Bosbouw C.O.P.: „Amerikaanse houtsoorten voor het Nederlandse Bos”. De conclusie hierin is, dat invoer van zaad uit de Westelijke helft van Washington en Oregon (uit de valleien tussen Coast Range en het Cascadengebergte) zich het meest leent voor Nederland. Veen heeft Brits Columbia wel in zijn studie betrokken, maar hij komt tot hetzelfde oordeel als dat in bedoeld rapport vermeld.

Verdere naspeuringen worden onze jonge bosbouwers warm aanbevolen. De douglas, één der beste exoten voor het Nederlandse bos, is het waard. Het mag een wonder heten, dat deze boom het op onze armere bodem en met geringe regenval dan in het land van oorsprong, zo goed doet. Men zal hierbij moeten bedenken, dat ons klimaat vochtig is; de neerslag overtreft de verdamping. Bovendien is het een feit, dat de douglas op praeglaciale bodem bij regenrijke zomers veel harder groeit, dan in droge zomers bij een gelijke hoeveelheid neerslag over het gehele jaar.

Wij willen besluiten met nog enkele recente waarnemingen in Schotland door ons zelf gedaan. Naar aanleiding hiervan zij vermeld, dat in het boek „Douglas of the fir”, a biography of David Douglas, botanist, geschreven door Athelstan George Harvey (Harvard Douglas, Botanist, Cambridge, Mass., 1947) op bladzijde 242 wordt vermeld:

“The Earl of Mansfield, Douglas's old employer, was one of the earliest planters; and to-day, in the Scone Palace grounds near his birthplace; may be seen sturdy Douglas fir raised from the first seeds brought home by him in 1827.”

Dit exemplaar is inderdaad nog aanwezig, zoals tijdens een bezoek aan Schotland in 1952, werd geconstateerd. Nog zwaardere exemplaren, uit hetzelfde zaad van 1827 gesproten, komen voor op het eveneens aan de tegenwoordige Earl of Mansfield behorende landgoed „Lynedoch Pleasure Grounds” nabij Methven.

De werkelijk enorme exemplaren douglas vallen echter wat de vorm betreft tegen. De bomen zijn zeer grofstig en gedrongen van vorm. Deze oude exemplaren dragen regelmatig kegels. De tweede en derde generatie douglas, afkomstig van de op „Lynedoch Pleasure Grounds” voorkomende zware exemplaren douglas, zijn uitgeplant op het nabij de stad Perth gelegen landgoed „Scone Palace Grounds” van dezelfde Earl of Mansfield. Ook op dit laatste landgoed komen exemplaren voor, ontstaan uit zaad door David Douglas in 1827 naar Scone gezonden. Na bezichtiging van de eerste, tweede en derde generatie is het opvallend, dat de eerste generatie op dit tweede landgoed eveneens een slechte stamvorm had, doch dat de tweede en derde generatie buitengewoon fraaie en slanke

stammen vertoonden. Bijzonder te betreuren is, dat van die tweede generatie in 1951 verscheidene exemplaren geveld zijn: de opbrengst moest dienen om de grote kosten van onderhoud van dat landgoed te dekken, doch tevens voor het opnieuw inrichten van het kasteel te Scone. De Earl of Mansfield stond ons toe op de grond liggende verse kegels van de oudste exemplaren te verzamelen (op Schovenhorst zijn than, een 100-tal jonge planten uit dat zaad afkomstig aanwezig).

Het merkwaardige is nu, dat op Schovenhorst twee zeer oude exemplaren douglas staan, gegroeid uit zaad afkomstig uit het Westen van Noord-Amerika, die dezelfde stamvorm hebben als die op de beide landgoederen van de Earl of Mansfield. De tweede generatie van die exemplaren is, evenals dat in Schotland het geval was, slank en zeer recht (bovendien is de bast veel fijner). Hetzelfde is te constateren in Engeland, op de bezitting „Mounces Hall”, nabij het dorpje Kielder (Northumberland), toebehorende aan Sir D. E. Swinburn. Boswachter Tom Fox (in dienst van de Forestry Commission te Kielder) deelde mede, dat de op dat landgoed aanwezige zware exemplaren douglas gegroeid zijn uit zaad, door de grootvader van de tegenwoordige eigenaar, ruim 80 jaar geleden, vanuit de Westkust van Noord-Amerika naar zijn bezitting in Noord-Engeland gezonden. Die grootvader had in Amerika een gezantschapspost en verzamelde tijdens zijn reis door het Westen van Amerika zelf een kleine hoeveelheid douglaszaad. Ook hier was de stamvorm beslist niet mooi te noemen (bovendien zeer grofbastig). De tweede generatie leverde niet anders dan slanke en uitstekend groeiende exemplaren op.

In Engeland en Schotland zijn op zeer vele bezittingen ware schatkamers aanwezig met coniferen. Degenen onder de lezers die bijzondere belangstelling voor coniferenaanplantingen, speciaal in Schotland, hebben, zij aan te raden zich in verbinding te stellen met „The Scottish Landowner's Federation”. In 1952 organiseerde die federatie een excursie naar „Dawyck”, toebehorende aan Mr A. N. Balfour, Dawyck, Stobo, Peebles, Scotland. Op zijn landgoed zijn vele soorten coniferen en loofhout, o.a. paardenkastanjes geplant in het jaar 1650, Europese lariks van 1725 en douglas van 1835. De Vader van Mr A. N. Balfour is Mr F. R. S. Balfour, M.A., F.L.S., V.M.H., de schrijver van een monografie over het leven van David Douglas. Deze uitermate interessante publicatie, met een kaart van de reis van David Douglas, van 1825—1827, dwars door Amerika, komt voor in „The Journal of the Royal Horticultural Society”, volume LXVII, parts 4 & 5, 1952, en is uitgegeven bij „The Royal Horticultural Society”, Vincent Square, London. Een fotocopie hiervan berust thans in het instituut voor Bosbouwkundig onderzoek, afd. Houtteelt, „Hinkeloord”, Wageningen.